

II. INDÍTVÁNY,

országos érdekű kutatások eszközzésére vonatkozólag.

Az országos segély, melyben társulatunk azon czímen részesül, hogy országos érdekű közleményeket és kutatásokat eszközöljön, kötelezi azt, a tudomány népszerű terjesztésén kívül, önállóbb buvárlatok eszközzésére is. Ezt szem előtt tartva, társulatunk évenként 2000 forintnyi összeget arra szánt, hogy ily buvárlatokat előmozdítson, s különösen egyes, országos érdekű s eredeti szakmunkák iratását tűzte ki céljául. Hogy e vállalatot eddig kellő siker nem koronázta, s különösen, hogy az tudósaink körében a célzott munkásságot létre nem hozta, nézetem szerint sem a vállalat célszerűtlenségét, sem tudósaink közönyösségét nem bizonyítja; hanem egyedüli oka abban rejlik, hogy a cél elérésére eddig nem a legalkalmasabb módokat használtuk. — E nézetem által indítva, bátorodom itt indítványt tenni arra nézve: mi módon használtassék fel az országos érdekű kutatásokra szánt 2000 forint.

A sok évi tapasztalás, mely egyes kérdésekre kitűzött pályázatoknak gyakori sikertelenségét, különösen hazánkban, kimutatta, társulatunkat azon határozatra vezette, hogy azok helyett inkább egyes tudósokat bizzon meg ily feladatok megoldásával, s az így készült munkálatokat díjazza. A tudományos buvárlatok eszközzésének e módja minden esetre azon előnnyel bír a pályázatok felett, hogy a díjat előre biztosítva, a megbízott szakférfiút sokkal inkább buzdítja munkára, mint ha a díjnak kiadása még a bíráló bizottmány határozatától függ. — És mégis, ezen kecsegtető feltétek mellett is, nem akadt tudós, ki a kitűzött kérdések megoldására vállalkozott volna.

Bármily meglepő legyen is ez eredmény, megmagyarázhatjuk azt azon körülményből, hogy a tudós gondolkozása többnyire csak oly kérdésekre van irányozva, melyeket önmagának állít. A pályázatoknál, úgy mint a megbízásoknál, más állítja a feladatot és más oldja azt meg, s csak is ez lehet oka annak, hogy a legnagyobb tudományos vívmányok, kevés kivétellel, nem ezeknek, hanem a tudósok öntevékenységének eredményei. — Véleményem ennél fogva az, hogy társulatunk célját legjobban úgy fogja elérni, ha tudósainkat öntevékenységre buzdítja, s ez elvet követve, bátorodom a t. társulatnak következő szabályzat életbeléptetését ajánlani:

Szabályzat országos érdekű kutatások eszközzésére vonatkozólag.

I.

A k. m. Természettudományi Társulat évenként 2000 forintnyi összeget oly tudományos munkálatok előmozdítására fordít, melyek

az ország természeti viszonyainak kutatását és ismertetését célozzák, vagy oly módszerek kipróbálásával foglalkoznak, melyek segítségével földjének és terményeinek okszerű felhasználása történhetnék.

2.

Ez összeg évenként más-más szakbeli munkákra fordítatik, és pedig az 1-ső évben gazdasági, a 2-ikban természettani és meteorológiai, a 3-ikban állattani, a 4-ikben vegytani és kohászati, az 5-ikben növénytani, s végre a 6-ik évben földtani és ásványtani munkálatok díjazására. E hat évi időszak multával a szakoknak előbbi sorrende újból kezdetét veszi.

3.

Ily munkálatok kivitelével jóhitelű szakférfiak bizatnak meg, és pedig a megbízatás tárgya, s a megbízott személye évenként pályázat alapján határoztatik meg.

4.

Az e célból kihirdetett pályázatban bárki részt vehet oly munkálatnak tervezetével, mely a fentebbi célnak megfelel, s a pályázat évében soron levő szakmához tartozik. — E szerint a beadott tervezetek vonatkozhatnak az ország valamely részében teendő új kutatásokra és utazásokra, vagy a kiemelt célú előmozdító szakmunkák írására.

A pályázók neveiket beküldeni s egyszersmind kifejezni kötelesek, vajjon az egész 2000 forintos összegre, vagy annak mily nagy részére tartanak igényt.

5.

A beadott tervezetek megbirálására a választmány évenként egy szakférfiakból álló, legalább háromtagú bizottmányt választ mely azoknak czélszerűsége felett itél, s a választmány beegyezésével a pályázók közül egyet, vagy, ha a rendelkezésre álló összegből telik, többeket megbíz terveiknek kivitelével, s egyszersmind a kívánt összeget díj gyanánt odaitéli.

A díj rendszerint a munkálat befejeztével, mégis, ha annak kivitele pénzkiadással járna, részben már a megbízatás alkalmával adathatik ki.

6.

Ha a szakbizottmány a beadott tervezeteket czélszerűeknek nem találja, s így a kitűzött összeget igénybe nem veszi, akkor annak, mirefordítása felett a társulat választmánya határoz.

B. EÖTVÖS LORÁND.